

ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพุทธศาสนาเถรวาท

A STUDY OF BELIEF VESUVAN (YAK) IN THERAVADA BUDDHISM

พระครูอุดมชัยสาร (อนุหะ อนุตตโร)^๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของยักษ์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับยักษ์ในสังคมไทยและเพื่อศึกษาอิทธิพลของยักษ์ที่มีในสังคมไทย

ผลการศึกษาพบว่า

ยักษ์จัดเป็นอมนุษย์จำพวกหนึ่งที่มีเรื่องราวปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีทั้งยักษ์ดี ยักษ์ร้าย เพราะยักษ์มีหลายประเภท เช่นยักษ์เสนาบดี ยักษ์บริวารรับใช้ท้าวเวสสุวรรณ เป็นต้น ยักษ์เหล่านี้ ได้ทำกุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นยักษ์แตกต่างกันยักษ์จัดอยู่ในประเภทโอปปาติกะ คือ พวกที่เกิดมาแล้วมีร่างกายเติบโตทันที ในตอนเกิดไม่ต้องอาศัยอะไรทั้งหมด อาศัยแต่เพียงกรรมเก่า อย่างเดียว ถ้าหากได้ทำกรรมดีมาก่อนก็จะเกิดในกำเนิดของยักษ์ที่เป็นเทวดา ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้าหากทำกรรมชั่วจะเกิดในกำเนิดของยักษ์ดิรัจฉาน ยักษ์มีได้อยู่คนเดียวเสมอ มีการรวมกลุ่มกัน หรือ จัดแบ่งเป็นพวกตามลักษณะทางสังคมของยักษ์ยักษ์ทุกคนมีหน้าที่เป็นบริวารของท้าวเวสสุวรรณ ซึ่งเป็นหนึ่งในจตุโลกบาลผู้รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของมนุษย์และเทวดาในทิศเหนือ

คนไทยทั่วไปได้รู้จักยักษ์ ในบทเรียนวรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ โดยเฉพาะตัวทศกัณฐ์ ซึ่งสวมบทบาทของฝ่ายอธรรมเข้าต่อกรกับกองทัพฝ่ายธรรมะของพระรามและพระลักษมณ์ นอกจากยักษ์จะอยู่ในวรรณคดีไทยแล้ว ยังมีบทบาททางความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่อยุธยา ในเรื่องของผู้พิทักษ์รักษาความดีและปกป้องความชั่วร้ายไม่ให้ย่างกรายเข้ามาใกล้ กระทั่งมีการสร้างรูปหล่อของยักษ์ไว้หน้าทางเข้าพระอุโบสถของวัด ปัจจุบัน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ร้อยรัดความเชื่อ และความเกี่ยวข้องของยักษ์กับพุทธศาสนา ทั้งทางด้านพิธีกรรม และด้านศาสนวัตถุต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นในสถาบันชั้นสูง และโบสถ์วิหารในพระพุทธศาสนา

อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับยักษ์ที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านงานทางสถาปัตยกรรม สถูป เจดีย์ โบสถ์ สี่มา หอไตร ตามผนัง ก็ยังคงมีให้เห็นและศึกษาตามแหล่งโบราณหรือตามศาสนสถานต่างๆ ใน

^๑พุทธศาสนดรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเทศไทยและยังมียักษ์ในศิลปกรรมไทยด้านประติมากรรมต่างอีกด้วย สถูปประดับด้วยรูปยักษ์ในศิลปกรรมตลอดจนการปั้นรูปยักษ์ เรื่องราวตามพุทธประวัติ ย่อมแสดงให้เห็นคติความเชื่อสะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน

คำสำคัญ: ท้าวเวสสุวรรณ,ยักษ์,ความเชื่อ

Abstract

The objective of this study is to 1)study the history of giant appeared in Theravada Buddhism 2) study the beliefs about the giant in Thai society. 3) study the influence of giant in Thai society.

The study found that

Tipitaka have stories of giant group known as the Property shrug Paiute giant human species is one whose story appears in the scriptures, and commentary. There are both good giant, giant, giant evil because there are many types. As stewards giant Thao Piraeus giants serve as host. These giant has merit and sin. Cause a huge difference. Giants are classified oppa Athletic Yoni is that they are born with a growing body away. Now was not rely on anything. But, just the same old karma. If you have good deeds before they are born in the birth of a giant angel. Four Heavenly Kings in heaven. If evil is born in the birth of a giant beast. Giants are not always the same The aggregate Or were they by the social nature of giants. All they have is a giant family of Dame Piraeus. This is one of Htuolkbal responsible for the welfare of men and angels in the north.

The Giants appear to be the first to know Thailand in general. Ramayana literature lessons in Thailand Especially RavanaThe role of the wicked to fight armies of Rama and his conservative philosophy. The Giants will be in Thailand and literature. Also plays the beliefs of Thailand from Bangkok. In a matter of good stewardship and fending off evil not to venture into the close. Until the creation of a giant statue in front of the entrance to the temple of Wat current traditions that bind faith. And relevance of the giant with Buddhism. All the rituals And various artifacts Reflected in higher institutions and churches in Buddhism.

Influence on the Giants appeared in Thailand through the Church of the pagoda architectural decoration on the wall, it still has to be seen and studied the ancient

sources or Sasn Places. In Thailand there are giants in the art of sculpture as well. Adorned with a giant stupa in the arts, as well as a giant statue. The story of the Buddha It shows a belief reflected in the architecture in Thailand today

Keywords: Vesuvan, Beliefs, Gaint (Yak)

๑. บทนำ

ท้าวเวสสุวรรณหรือในภาษาพราหมณ์เรียกว่า "ท้าวกุเวร" ถ้าในพระพุทธศาสนาจะเรียก "ท้าวไพสพ" เป็นอธิบดีแห่งอสูร หรือเจ้าแห่งภูตผีปีศาจทั้งหลาย เป็นหนึ่งในท้าวจตุโลกบาลทั้งสี่ เป็นหัวหน้ายักษ์ทั้งหลาย เป็นเจ้าแห่งทรัพย์ มีหน้าที่ดูแลให้ความคุ้มครองเทพทั้งหลาย นอกจากนี้ท้าวเวสสุวรรณยังเป็นผู้มีบทบาทในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาด้วยการให้ความคุ้มครองพระภิกษุสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ในประวัติพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าท้าวเวสสุวรรณมีส่วนในการกราบทูลพระพุทธเจ้าให้พระสงฆ์ผู้ออกปฏิบัติธรรมตามป่าเขาลำเนาไพร เจริญพุทธมนต์เพื่อเป็นเกราะป้องกันอันตรายต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นจากเทพที่เป็นมิถุนาภิภูติ ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนาในพุทธศาสนา ท้าวเวสสุวรรณเป็นท้าวมหาราชกุมภัณฑ์คือน้อง และเป็นประธานของท้าวมหาราชทั้ง ๔ บนสวรรค์

ชั้นจาตุมหาราช ในเมืองมนุษย์มักจะทำสัญลักษณ์เป็นรูปยักษ์ จะเห็นได้ตามวัด ตามถ้ำ จะมีรูปปั้นยักษ์อยู่ทางด้านหน้าทางเข้า ส่วนใหญ่แล้วเรามักเห็นภาพ ท้าวเวสสุวรรณ ในรูปลักษณะของยักษ์ ยืนถือกระบองยาว หรือไม้เท้าขนาดใหญ่อยู่ระหว่างขา เหมือนมีขาสามขา เนื่องจากท้าวกุเวรมีรูปร่างพิการ จึงเป็นเหตุให้พระพรหมตั้งชื่อให้ว่า "ท้าวกุเวร" แต่ในวรรณคดีหลายฉบับ รวมทั้งตำราโบราณ ได้กล่าวตรงกันว่า อันที่จริงแล้ว ท้าวเวสสุวรรณ เป็นยักษ์ที่มีผิวกายและพัสดราภรณ์สีเหลืองทอง จิตใจดีงาม และอุทิศตนถวายพิทักษ์รักษาพุทธสถาน และพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

การศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ในพุทธศาสนาเถรวาท จะทำให้มีความเข้าใจเรื่องท้าวเวสสุวรรณมากขึ้น และมีประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนในการบูชาหรือเคารพนับถือท้าวเวสสุวรรณ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ

ที่จะศึกษาบทบาทของท้าวเวสสุวรรณในการ
อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในด้านต่างๆ และ
อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณที่มีต่อ
สังคมไทย ซึ่งคนไทยมีความเชื่อว่าท้าวเวสสุวรรณ
เป็นเจ้าของทรัพย์

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของ
ยัก ษ ที่ ป ร า ก ฎ ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาบทบาทของท้าว
เวสสุวรรณที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

๒.๓ เพื่อศึกษาอิทธิพลเกี่ยวกับ
ยัก ษ ที่มีในสังคมไทย

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยทาง
เอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมี
วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขั้นสำรวจเอกสารเป็นขั้นการ
สำรวจเอกสารต่างๆ คือคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้ง
ฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย คัมภีร์อรรถ
กถา ฎีกา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา
วารสารและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางกรอบ
แนวคิดในการดำเนินการวิจัยคัมภีร์พระ ไตร
ปิฎก อรรถกถา ฎีกา และตำราอื่นๆ ที่
เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๓.๒ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย
ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูล
ดังนี้ คือ ย่อความให้ได้ใจความตรงตาม
ความหมายของข้อความเดิม บันทึกโดยถอด

ข้อความเป็นข้อความของผู้วิจัยเอง คัดลอก
ข้อความเป็นข้อความที่ผู้วิจัยต้องการอ้างอิงเพื่อ
สนับสนุนความคิดของผู้วิจัย ข้อความที่เป็นพุทธ
พจน์ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก

๓.๓ ขั้นตรวจสอบความถูกต้อง
ของข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก่อนการวิเคราะห์
ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดย
ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เมื่อได้ตรวจสอบ
เรียบร้อยแล้วจึงนำมาจัดเรียงลำดับก่อนและ
หลังเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ
นำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์
ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๓.๕ ขั้นสรุปผล เมื่อวิเคราะห์
ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จาก
การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุปเพื่อนำไปสู่
ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

๓.๖ ขั้นเขียนรายงานการวิจัย
ผู้วิจัยได้เขียนรายงานการวิจัยตามกรอบที่
กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์และสาร
นิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิธีดำเนินการดังกล่าว
สามารถนำมาเขียนขั้นตอนได้ตามแผนภูมิดังนี้

๔. ผลการวิจัย

ความเป็นมาและบทบาทของยัก ษ ที่
ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผล

การศึกษาพบว่า ยักษ์เป็นอมมนุษย์จำพวกหนึ่ง^๒ ในชาดกพระพุทธเจ้าตรัสเรื่องราวยักษ์ไว้โดยประการต่างๆ ตรัสถึงยักษ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้ากับพุทธบริษัท ทั้งแง่ดีและร้าย ในพระไตรปิฎกได้จัดเรื่องราวของยักษ์ไว้เป็นหมวดชื่อว่า ยักขสังยุตต์^๓ ยักษ์จัดเป็นอมมนุษย์จำพวกหนึ่งที่มีเรื่องราวปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา มีทั้งยักษ์ดี ยักษ์ร้าย เพราะยักษ์มีหลายประเภท เช่นยักษ์เสนาบดี ยักษ์บริวารรับใช้ ท้าวเวสสุวัณ เป็นต้น^๔ ยักษ์เหล่านี้ได้ทำกุศลกรรมและอกุศลกรรม เป็นเหตุให้เกิดมาเป็นยักษ์แตกต่างกัน ตามปกติแล้วยักษ์เป็นพวกที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ความสามารถเกินกว่ามนุษย์ธรรมดา ยักษ์มีลักษณะกึ่งเทวดาหรือจัดอยู่ในจำพวกเทวดา ยักษ์จัดอยู่ในประเภทโอปปาติกโยนิ^๕ คือ พวกที่เกิดมาแล้วมีร่างกายเติบโตทันที ในตอนเกิดไม่ต้องอาศัยอะไรทั้งหมด อาศัยแต่เพียงกรรมเก่าอย่างเดียว ถ้า

หากได้ทำกรรมดีมาก่อนก็จะเกิดในกำเนิดของยักษ์ที่เป็นเทวดา ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ถ้าหากทำกรรมชั่วจะเกิดในกำเนิดของยักษ์ดิรัจฉาน ยักษ์มิได้อยู่คนเดียวเสมอ มีการรวมกลุ่มกัน หรือจัดแบ่งเป็นพวกตามลักษณะทางสังคมของยักษ์ ลำดับชั้นตามฐานะ หน้าที่ และการประชุม เป็นต้น อันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของยักษ์ที่มีต่อกัน ยักษ์ทุกคนมีหน้าที่เป็นบริวารของท้าวเวสสุวัณ ซึ่งเป็นหนึ่งในจุลโลกบาลผู้รับผิดชอบดูแลทุกข์สุขของมนุษย์และเทวดาในทิศเหนือ

คติความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวัณ (ยักษ์) ในในสังคมไทยยักษ์ปรากฏให้คนไทยทั่วไปได้รู้จักครั้งแรกในบทเรียนวรรณคดีไทย เรื่องรามเกียรติ์โดยเฉพาะตัวทศกัณฐ์ซึ่งสวมบทบาทของฝ่ายธรรมเข้าต่อกรกับกองทัพฝ่ายธรรมะของพระรามและพระลักษมณ์ นอกจากยักษ์จะอยู่ในวรรณคดีไทยแล้ว ยังมีบทบาททางความเชื่อของคนไทยมาตั้งแต่อยุธยาในเรื่องของผู้พิทักษ์รักษาความดีและปกป้องความชั่วร้ายไม่ให้ย่างกรายเข้ามาใกล้กระทั่งมีการสร้างรูปหล่อของยักษ์ไว้หน้าทางเข้าพระอุโบสถของวัด

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๐), หน้า ๖๖๔.

^๓ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๒๕/๓๓๗.

^๔ม.อ. (ไทย) ๑๔/๕๘๒/๓๗๓.

^๕พระมหาประภาส แก้วสวรรค์, ยักษ์ในพระไตรปิฎก, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐)

^๖สุจิตต์ วงษ์เทศ, ยักษ์ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๗-๘๒.

ปัจจุบันชนบธรรมนิยมประเพณีที่ร้อยรัดความเชื่อและความเกี่ยวข้องของยักษ์กับพุทธศาสนา ทั้งทางด้านพิธีกรรมและด้านศาสนวัตถุต่างๆที่ปรากฏให้เห็นในสถาบันชั้นสูงและโบสถ์วิหารวัด วาอารามจากอดีตปัจจุบันแนวโน้มในอนาคต และคงไม่มีใครกล้าปล้ำความเชื่อในเรื่องนี้ ออกจากจิตใจของคนไทยได้หรือถ้ามีก็คงจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงทาง สังคมระหว่างกลุ่มที่มีความเชื่อเรื่องยักษ์และ กลุ่มที่จะพยายามจะศึกษาแสดงแนวความคิด โดยยังไม่สามารถพิสูจน์ได้อย่างชัดเจนด้วย เหตุผลทางวิทยาศาสตร์แล้วไปกระทบกับวิถี ชีวิตของกลุ่มสังคมที่มีความเชื่อเรื่องยักษ์

อิทธิพลเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ที่มีในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า สำหรับสังคมไทยเราจะพบข้อมูลที่เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของยักษ์เข้ามามีบทบาทในเรื่องราวทางศาสนา อิทธิพลความเชื่อเกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ(ยักษ์)ที่ปรากฏในสังคมไทยผ่านงานทางสถาปัตยกรรม^๗ สถาปัตยกรรมโบสถ์สิมาหอไตรตามผนังก็ยังคงมีให้เห็นและศึกษาตามแหล่งโบราณหรือตามศาสนสถานต่างๆในประเทศไทย และยังมียักษ์ในศิลปกรรมไทยด้าน

ประติมากรรมต่างอีกด้วย สถาปัตยกรรมด้วยรูปยักษ์ในศิลปกรรมตลอดจนการปั้นรูปยักษ์เรื่องราวตามพุทธประวัติย่อมแสดงให้เห็นคติความเชื่อสะท้อนผ่านงานสถาปัตยกรรมในสังคมไทยปัจจุบันและยักษ์ที่เราพบเห็นในสถานที่ต่างๆจะเป็นรูปปั้นก็มีหรือแกะสลักเป็นรูปลอยตัวก็ดีถือว่าได้ว่าเป็นงานศิลปกรรมไทยอีกแง่มุมหนึ่งของการสร้างสรรค์เชิงงานศิลปะ โดยอาศัยยักษ์เป็นรูปแบบและประกอบงานศิลปะได้อย่างงดงาม

๕. สรุปและข้อเสนอแนะ

คณะสงฆ์ควรมีการนำเสนอข้อมูลเรื่องเกี่ยวกับยักษ์ในพระพุทธรูปที่ปรากฏมีในพระไตรปิฎกให้พุทธศาสนิกชนได้รับทราบอย่างถูกต้อง เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยักษ์ เกี่ยวกับท้าวเวสสุวรรณ เพื่อการศึกษาและปฏิบัติต่อยักษ์ได้อย่างถูกต้อง

^๗ประเสริฐ ศิลรัตน์, จิตรกรรม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า๖๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ประเสริฐ ศีลรัตน์.จิตรกรรม.กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.

ราชบัณฑิตยสถาน.พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษร
เจริญทัศน์, ๒๕๓๐.

สุจิตต์ วงษ์เทศ.ยักษ์ในประวัติศาสตร์อุษาคเนย์.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน,๒๕๔๓.

พระมหาประภาส แก้วสุวรรณ.ยักษ์ในพระไตรปิฎก.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิต
วิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.